

บทวิจารณ์หนังสือ มีวัดเป็นธรรมเนียม มีกุฏิเป็นที่สบาย

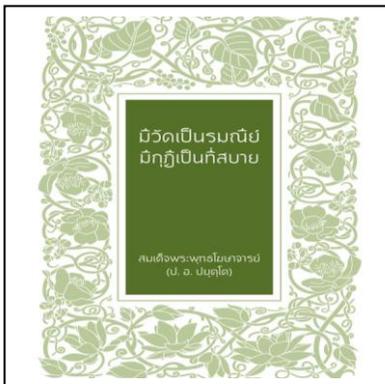
พระสันต์ทัศน์ สิ้นสมบัติ¹

Phra Santas Sinsombat

Received: December 17, 2020

Revised: January 2, 2021

Accepted: January 20, 2021

ผู้เขียน: สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

จำนวนหน้า: 55 หน้า

ปีที่พิมพ์: 2560

ครั้งที่พิมพ์: 1

สถานที่พิมพ์: บริษัท โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์ จำกัด

บทคัดย่อ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นพระมหาเถระผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนาทั้งความรู้และความสามารถเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศ หนึ่งในผลงานของท่าน คือ หนังสือที่มีชื่อว่า “มีวัดเป็นธรรมเนียม มีกุฏิเป็นที่สบาย” เป็นผลงานที่อธิบายเกี่ยวกับวัดและกุฏิที่อาศัยในอุดมคติทางพระพุทธศาสนา คือ วัดต้องเป็นที่ธรรมเนียม กุฏิที่พักต้องสบาย พอเหมาะสมควร ท่านได้ให้เหตุผลของการอธิบายไว้ว่า วัดที่ดี กุฏิที่ดี ที่หายากหาย วัดต้องเป็นสถานที่ให้สมกับความเป็นวัดที่ควรสมนามว่าเป็นเสมือนอุทยานของใจ ที่อาศัยของพระสงฆ์ คือ กุฏินั้นก็ตั้งอยู่บนความมณีนัย และต้องไม่อยู่อาศัยเกินความสบายหรืออยู่อย่างหรูหรา เพราะความมณีนัย คือ บรรยากาศของพระพุทธศาสนาเท่าที่ควรจะมีจะเป็น คือ ความสบายครบทั้ง 7 ประการ นั่นเอง

คำสำคัญ: วัด, กุฏิ, ความสบาย

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพิษณุโลก; Phitsanulok Provincial Office of Buddhism
Corresponding author, e-mail: Santas.kam@mcu.ac.th, Tel. 088-2735682

Abstract

Somdej Phra Phutthakhosachan (Pra. Piyutto) is the Maha Thera who has expertise in Buddhism, both knowledge and ability, widely acceptable in the Buddhist circle of both Thailand and foreign countries. One of his works is the book named "There is a Rommanee temple, there is a cosy cubicle." The piece describes the Buddhist ideals of temples and cloisters where is, the temple must be at Rommanee, the cloister must be comfortable enough. He had given reasons for explaining that the temple is good, the cloister is good, the temple must be a place suitable for the temple that should be called a park of the heart. The priest cloister must be located on the mind and must not live in extra comfort or luxury because Rommanee is the atmosphere of Buddhism as it should be, it is the comfort of all 7 aspects.

Keywords: Temple, Cloister, Comfort

บทนำ

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) นามเดิม ประยูร สุขุมเดิม อารยางค์กูร ฉายา ปยุตโต หรือที่คนทั่วไปรู้จักกันในนาม ป.อ. ปยุตโต ท่านเกิดเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2481 ณ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี และด้วยความที่ท่านมีผลงานทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่เป็นที่โดดเด่น จนเป็นที่ยอมรับและนิยมใช้ศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวางอย่างมาก หนึ่งในผลงานที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักอาทิ พุทธธรรม พจนานุกรมฉบับประมวลศัพท์ ประมวลธรรม เป็นต้น ด้วยผลงานอันเป็นที่ประจักษ์ในสังคม ทำให้ท่านได้รับรางวัลและดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากหลากหลายสถาบันทั้งในและต่างประเทศ และเป็นคนไทยคนแรกที่ได้รับรางวัลด้านการศึกษาเพื่อสันติภาพจากองค์การยูเนสโก (UNESCO Prize for Peace Education) และเมื่อปีพุทธศักราช 2549 ท่านได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งเป็นราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ประเภทวิชา ปรัชญา สาขาวิชาศาสนศาสตร์ เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2549 และโปรดเกล้าสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2559 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นศาสตราจารย์พิเศษ ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเป็นเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยท่านได้กล่าววอนุโมนาถาในวันที่รับถวายกุฎิ จากพุทธศาสนิกชนที่มีเนื้อหาว่าด้วยสารณียกถามุ่งเน้นสัปปายะ 7 ประการ และได้มีการจัดพิมพ์เนื้อหาดังกล่าวออกเป็นหนังสือเผยแผ่เป็นธรรมทาน

เนื้อเรื่อง

หนังสือ "มีวัดเป็นรมณีย์ มีกุฏิเป็นที่สบาย" ภายในหนังสือท่านได้แบ่งออกเป็นสองภาคสำคัญ คือ มีวัดเป็นรมณีย์ มีกุฏิเป็นที่สบาย ได้แก่

ความตอนแรก มีวัดเป็นธรรมเนียม อธิบายโดยความหมายว่า วัดเป็นคำในภาษาไทย บางแห่งท่านเรียก อาราม คำว่า ธรรมเนียม เป็นคำคุณศัพท์ของคำนาม แปลว่า คือ รื่นรมย์ หรือ รมย์ รวมความว่า สถานอันเป็นที่ยินดีรื่นรมย์ ซึ่งอารามเป็นคำเรียกวัด โดย“อาราม”ที่แปลว่าวัดนั้น ที่แท้ก็คือสวนนั่นเอง โดยมีคำแปลศัพท์ว่า ถิ่นสถานอันเป็นที่มายินดี หรือที่รื่นรมย์และอารามคือสวนนั้นก็แยกเป็นสองอย่าง คือ “บุปผาราม” สวนดอกไม้ กับ “ผลาราม” สวนผลไม้เป็นอารามที่ตกต้นด้วยดอกไม้และผลไม้งามสะพรั่งในคัมภีร์อธิบายความธรรมเนียมเป็นเช่นว่า ความร่มรื่นของร่มไม้ มีสายน้ำเย็นใส มีพื้นที่ชวนเดินชม พร้อมสายลมแสงแดด สะอาดปลอดภัย พิจารณาได้เพิ่มเติมไปอีกว่า ต้องเป็นที่ไม่ไกลนัก ไม่ไกลนักจากหมู่บ้าน สะดวกคมนาคม กลางคืนสงบ กลางวันไม่วุ่นวาย ไม่อึกทึกด้วยเสียง ผู้คนไม่พลุกพล่าน เหมาะแก่การทำการกิจส่วนตัว ควรแก่การพักผ่อน นั่นเอง

ความตอนที่สอง มีกฏเป็นที่สบาย หมายถึง ที่อยู่อาศัยชื่อว่า กุฏิ เป็นหนึ่งในเสนาสนะ 5 ประการที่พระพุทธเจ้าทรงประทานอนุญาต ได้แก่ ประการที่ 1) วิหาร (กุฏิ) ประการที่ 2) อัมโยค ประการที่ 3) ปราสาท ประการที่ 4) หัมหิยะ และประการที่ 5) คุหา โดยถือเป็นอติเรกกลากที่มีผู้ครุทาสร้างถวายซึ่งเสนาสนะเดิมที่ที่ทรงชี้แนะ คือ รุกขมุล (โคนไม้) จากนั้นจึงเพิ่มเติมด้วยอติเรกกลากเพิ่มเติม คือ เสนาสนะทั้งห้าอย่าง

โดยความโดดเด่นของหนังสือเล่มนี้ คือคำสอนเพื่อความรู้ความเข้าใจและประพฤติปฏิบัติวางใจในการใช้สอยประโยชน์ในเรื่องกุฏิวิหารที่อยู่อาศัยที่ถูกต้อง ไม่ใช่อยู่อาศัยเพียงผ่านคืนวัน แต่มุ่งบรรลุถึงประโยชน์สูงสุดในพระพุทธศาสนา

บทวิจารณ์

หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหามุ่งเน้นถึงสาระสำคัญที่สร้างความรู้ความเข้าใจว่า วัดและกุฏิ คืออะไรเพื่ออะไร ประโยชน์อยู่ตรงไหน ได้อะไรจากการสร้างถวาย ได้อะไรจากการใช้สอยดังนี้ คือ

1. สิ่งที่ได้จากการสร้างถาวยนั้น พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญการถวาย (กุฏิ) คือที่อยู่อาศัยแก่สงฆ์ว่าเป็นทานอันเลิศเพื่อ มีจิตถวายข้าน้ำ ฝ่าคือจิวร และเครื่องเสนาสนะทั้งหลาย เป็นต้น โส จ สพพทโท โหติ, โย ททาติ อุปสสย ผู้ใดให้ที่พักที่อยู่อาศัย ผู้นั้นชื่อว่าให้ครบทุกอย่าง ประโยชน์คือ ก็เพื่อตนได้มองเห็นคุณค่าประโยชน์แก่ตน พระพุทธผู้ทรงความรู้ธรรมวินัยได้อยู่อาศัย พระคุณเจ้าเหล่านั้นก็จะได้แสดงธรรมให้เขาได้สดับเพื่อที่จะได้เป็นเครื่องบรรเทาปัดเป่าสรรพทุกข์ เมื่อได้ฟังรู้เข้าใจ ก็จะได้หายทุกข์ดับร้อนฉ่ำจิตชื่นใจตั้งแต่ในโลกนี้ สรุปลือ พระมีที่อยู่อาศัยแล้ว ก็จะได้แสดงธรรม ให้ญาติโยมประชาชนรู้จักเป็นอยู่และพัฒนาชีวิตให้หมดทุกข์โศกโรคภัย ร่มเย็นเป็นสุข ทำด้วยความรู้ความเข้าใจแล้ว โยมก็จะมีใจสว่างสดใส ร่าเริงเบิกบาน ใจมีกำลัง เป็นการทำบุญอย่างมีปัญญา เมื่อทำด้วยปัญญา ก็จะเกิดประโยชน์เกิดผลมาก เรียกว่ามีอานิสงส์มาก

2. สิ่งที่ได้จากการใช้สอยเสนาสนะ (กุฏิ) ที่อยู่อาศัยเพื่อช่วยป้องกันหนาวร้อนแล้วก็ป้องกันสัตว์ร้ายมีเหล่าเงี้ยวประดาเยง กับทั้งฝนเยือกในฤดูหนาวสะท้อน ยามเกิดมีลมแรงแดดจัด ก็คุ้มกันได้ ประโยชน์ พระจะได้อาศัยเป็นที่พักผ่อน ให้เป็นสุขจะได้บำเพ็ญสมาธิ และเจริญวิปัสสนา สรุปลือโยมถวายที่อยู่อาศัยแก่พระ เพื่อเกื้อหนุนโอกาสให้ท่านได้ตั้งใจศึกษา ทั้งเล่าเรียนและปฏิบัติ

ให้มีความรู้ที่จะนำธรรมมาแสดงแก่ญาติโยม โดยเป็นต้นว่า อมตบทโท จ โส โหติ, โย ธมมมนุสสาสติ ผู้ใดสั่งสอนธรรม ผู้นั้นชื่อว่าให้อำมฤต คือ อมตะ เป็นอันว่าไม่ตาย ธรรมเป็นภาวะดีงามประเสริฐสูงสุด เป็นสิ่งที่ไม่ตาย ได้ธรรมจึงถือว่าได้น้ำทิพย์อำมฤตนี้เองอันเป็นกิจของพระสงฆ์โดยแท้

3. การทำวัดให้เป็นวัด ทั้งความมณีนัยเป็นที่สบายสัปปายะ เป็นอุปการะแก่การศึกษา ไตรสิกขา เกื้อหนุนด้วยธรรมคือ สัปปายะ 7 ประการ อันเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ ให้พร้อมด้วย จะช่วยให้การศึกษาก้าวหน้าไปด้วยดีที่จะให้ถึงจุดหมาย ไม่ติดขัด มีปรากฏ คือ 1) อุตุสัปปายะ คือ มีสภาพแวดล้อม ตั้งแต่ดินฟ้าอากาศ ภาวะของฤดูกาล 2) เสนาสนสัปปายะ, อาวาสสัปปายะ มีเสนาสนะหรืออาวาส คือที่นั่งที่นอน กุฏิที่อยู่อาศัย 3) โคจรสัปปายะ คือ ที่โคจร หมายถึง ท้องถื่น ย่าน ละแวกที่จะพึงแวะเวียนโคจรไปเพื่อบิณฑบาต 4) อาหารสัปปายะ, โภชนสัปปายะ คือ มีโภชนาหารพร้อม มีของกินไม่ขาดแคลนมีรสชาติตามสมควรและเกื้อกูลต่อสุขภาพ 5) บุคคลสัปปายะ คือ ไม่มีคนร้ายภัยพาล ไม่มีโจรขโมยที่จะต้องหวาดระแวง มีแต่คนดี 6) ภัตสัปปายะ, ธัมมัสสวนสัปปายะ คือ มีการพูดคุยที่เกื้อหนุนการศึกษา ได้พูดได้ฟังสนทนาสาธกัจฉากันในเรื่องราวที่นำไปเจริญจิตใจเจริญปัญญา และ 7) อิริยาปถสัปปายะ คือ ในการที่จะดำเนินชีวิตเป็นอยู่เป็นไปทั้งหมด ที่เราจะได้อาศัย เนื่องด้วยอิริยาปถสี่ คือ ยืน เดิน นั่ง และนอน เป็นต้น

ภาพรวมของหนังสือเล่มนี้ทำให้พุทธศาสนิกชนต้องทราบและทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงว่าในที่สุดก็เพื่อธรรมนั่นเอง พระอยู่แล้วจะได้สะดวกไม่ติดขัด พร้อมทั้งจะนำเอาธรรมมาให้แก่โยม เพื่อให้ญาติธรรมรู้เข้าใจแล้วจะได้บำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา เจริญไตรสิกขา มีชีวิตดี สังคมดีอยู่กันร่มเย็นเป็นสุขและการทำหน้าที่ของพระ ไม่ใช่พระรับเสนาสนะไปแล้วอยู่นิ่งเฉยสบาย ๆ

สรุปผล

จากสาระสำคัญของเนื้อหาตั้งที่กล่าวมาข้างต้นในหนังสือ มุ่งเน้นผลลัพธ์ในเรื่องของสติ และปัญญาที่ตื่นรู้เข้าใจ ตระหนักในคุณค่าที่แท้และวัตถุประสงค์ของการมีการใช้เสนาสนะนั้นๆ อันเป็นการปฏิบัติประจำของพระเป็นต้นว่า การพิจารณาโดยแยกกายจึงเสพเสนาสนะ เพียงเพื่อแก้กัณหาว เพื่อแก้กัณหร้อน เพื่อป้องกันสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลมแดด และสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายจากสิ่งแวดล้อมลมฟ้าอากาศแห่งฤดูกาล เพื่อรื่นรมย์ในการหลีกเร้น หลีกเกณฑ์จุดนี้บอกใจพระสงฆ์ให้ตระหนักรู้ระลึกอยู่ตลอดเวลาว่าจะใช้กฏีวิหารที่อยู่อาศัย นอกจากเพื่อความมั่นคงปลอดภัยให้ชีวิตเป็นอยู่ผาสุกแล้ว ก็เพื่อวัตถุประสงค์ตัวจริง คือมีที่หลีกเร้นอันรื่นรมย์ใจสำหรับทำกิจหน้าที่ของตนในการฝึกศึกษาพัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญา ตามดังที่โยมควรปรารถนา และพระควรแก่พิจารณาใช้ว่า ปวีเวกายะ คือ เพื่อได้วิเวก ปฏิสัลลานายะ คือ เพื่อการหลีกเร้น ให้ได้อยู่ในที่ที่มีความสงบสงัดที่จะปฏิบัติกิจในการฝึกศึกษาภาวนาได้อย่างจริงจัง ฆาสุวิหารายะ คือ เพื่ออยู่ผาสุก ข้อนี้ก็ป็นธรรมดา ใครจะทำอะไรได้ดี ก็ต้องอยู่ผาสุก ไม่ต้องมีผจญหรือกังวลกับความทุกข์ยากหรือเรื่องรบกวน ต้องหนีโน้นหนีนี้ จะทำอะไรก็ไม่เป็นอันทำและ สมณกิจจสิทธิยา คือ เพื่อ

ความสำเร็จแห่งสมณกิจ เพื่อพระเจ้าได้ทำงานของพระเจ้าสำเร็จผลบรรลุลงจุดหมาย ไม่ว่าจะศึกษาปฏิบัติ หรือเผยแผ่ธรรมก็ลุล่วงตลอด

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ คือ การกล่าวถึงความ “รมณีย์” อันเป็นบรรยากาศของ พระพุทธศาสนาในเรื่องบรรยากาศและสภาพแวดล้อมอันเป็นรมณีย์ เป็นจุดสำคัญของหนังสือเล่มนี้ และแห่งวัดเป็นรมณีย์ มีกฎเป็นที่สบายก็เพื่อให้ถึงแห่งธรรมนั่นเอง พระสงฆ์อยู่แล้วจะได้สะดวกไม่ติดขัด พร้อมทั้งจะนำเอาธรรมมาให้แก่โยม เพื่อให้โยมรู้เข้าใจ แล้วจะได้บำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา เจริญไตรสิกขา มีชีวิตดี สังคมดี อยู่กันร่มเย็นเป็นสุข ชี้ให้เห็นถึงความเกื้อหนุนที่ได้จากธรรมชาติต่อการศึกษาและปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ ไม่พาให้ใจฟุ้งซ่านวุ่นวายคิดเรื่องโน้นเรื่องนี้ ใจวุ่นหรือพრაไปกับอารมณ์ต่าง ๆ ชักพาจิตให้ละให้ผลหรือถอนกลับออกมาจากอารมณ์ปรุงแต่ง เกือบจะแก้จิตใจ ทำให้สดชื่นเบิกบานแจ่มใส มีกำลังที่จะตั้งจะอยู่ตัวเป็นสมาธิ เหมาะแก่งานเช่นศึกษาภาวนา ได้ผลที่ตรงตามความมุ่งหมายของการมีรมณีย์ ที่ว่าจะให้มีใจชื่นชมยินดีแล้วใจนั้นก็ปลอดโปร่งโล่งเบา สงบสดชื่นผ่องใสทางไกลอกุศล และเกื้อหนุนกุศลมีสมาธิ เป็นต้น ส่วนที่ควรเติมเต็มเพื่อประโยชน์ในการศึกษา ผู้วิจารณ์เห็นสมควรที่ผู้ศึกษาจะต้องคิดวิธีและออกแบบกฎที่พกตามอุดมคติที่ว่า “วัดเป็นรมณีย์ มีกฎเป็นที่สบาย” แล้วว่าควรเป็นอย่างไร มีแนวทางที่จะกระทำได้อย่างไร ให้ครอบคลุมสมบัติของความเป็รมณีย์มี 4 ประการในยุคปัจจุบัน ที่ต้องพร้อมด้วย 1) ฉายทุกสมบัติ คือ พร้อมด้วยร่มไม้ 2) ภูมิภาคสมบัติ พร้อมด้วยภูมิประเทศ 3) คมนาคมสมบัติ พร้อมด้วยคมนาคม และ 4) บุคคลสมบัติ พร้อมด้านบุคคล ซึ่งเป็นภารกิจของผู้ศึกษาในหนังสือที่จะต่อยอดองค์ความรู้เพื่อให้เข้ากับทัศนคติมนุษยและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

หนังสือเล่มนี้ถือได้ว่า การมีวัดเป็นรมณีย์ มีกฎเป็นที่สบาย นับได้ว่าเป็นหนังสือที่สอน ญาติโยมให้รู้สอนพระเจ้าให้รู้เข้าใจตระหนักในคุณค่าที่แท้และวัตถุประสงค์ของการมีการใช้เสนาสนะ นั้นๆ อย่างไร โยมสร้างกุฏิถวายพระก็ให้มีสัปปายะทั้ง 7 ประการ กล่าวคือ 1) อาวาสสัปปายะ ที่อยู่ซึ่งเหมาะสม 2) โคนรสัปปายะ ที่หาอาหาร ที่เที่ยวบิณฑบาตที่เหมาะสม 3) ภัตสัปปายะ การพูดคุยที่เหมาะสม 4) บุคคลสัปปายะ บุคคลที่ถูกกันเหมาะสม 5) โภชนสัปปายะ อาหารที่เหมาะสม 6) อุตุสัปปายะ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม และ 7) อิริยาบถสัปปายะ อิริยาบถที่เหมาะสม และให้ความสัปปายะดังที่กล่าวนี้เป็นข้อคำนึงขอพระในการศึกษาและปฏิบัติตน อีกทั้งยังเป็นหนังสือที่แสดงสุนทรียภาพแห่งพระศาสนา อันแสดงถึง ภาวะรมณีย์ ที่รื่นรมย์นี้ เป็นเช่นดังบรรยากาศในทางวิถีปฏิบัติในพระพุทธศาสนาถือเป็นสำคัญ อันเกื้อหนุนชีวิตแห่งการศึกษาภาวนา ปรากฏเด่นอยู่ในคำสอนทั่วไป แต่เวลานี้เลือนลึ้มกันหรือมองข้ามไป จึงควรกลับมาสนใจ และรื้อฟื้นให้คืนกลับขึ้นมาอยู่คู่พระพุทธศาสนาตามพระวินัยพุทธบัญญัติ ที่ทำให้พระเจ้าอยู่กับธรรมชาติ โดยไม่รุกรานเบียดเบียนธรรมชาติ ให้เอื้อให้เกื้อกูลจัดสรรดูแล เป็นไปโดยชอบธรรมโดยไม่ผิดวินัย ทั้งนี้ยังรวมไปถึงลักษณะของการใช้ภาษา ในการเขียนสามารถนำเสนอออกมาได้มีความสละสลวย เชื่อมโยงอย่างต่อเนื่อง และมีความเป็นเหตุเป็นผล สามารถสื่อสารและถ่ายทอดให้คนในทุกเพศทุกวัย สามารถที่จะอ่านหรือศึกษาได้เข้าใจได้โดยง่าย สร้างความคล้อยตามได้อย่างน่าอัศจรรย์และสามารถความสร้างความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2560). *มีวัดเป็นธรรมเนียม มีกุฏิเป็นที่สบาย*. กรุงเทพฯ: บริษัท โอ.เอส.พรีนติ้ง จำกัด.